

KÜRESELLEŞEN YÜZYILDA BİR SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE NİTELİKLİ YAŞAM MODELİ OLARAK SAKİN ŞEHİR KAVRAMI: GÖKÇEADA ÖRNEĞİ ¹

SLOW CITY CONCEPT: A MODEL FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND HIGH-QUALITY LIFE IN THE GLOBALIZING WORLD: IN CASE OF GÖKÇEADA

Erman ÖZDEMİR* & Çiğdem KAPTAN AYHAN **

* Doktora Öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama ABD, TÜRKİYE, e-mail: ermanozdemir.8@hotmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5196-2590>

** (Sorumlu Yazar) Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım
Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, TÜRKİYE, E-mail: cigdemayhan@yahoo.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5148-4162>

Geliş Tarihi: 6 Ocak 2020; Kabul Tarihi: 29 April 2020

Received: 6 January 2020; Accepted: 29 April 2020

ÖZET

Dünyada, küreselleşmenin olumsuz etkileriyle beraber; kentlerde ve kırsal alanlarda çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Sakin Şehir hareketi, 1999'da küreselleşme ve kapitalizme tepki olarak doğmuştur. Kentlerin yerelliğini ve özgünlüğünü kaybetmeden sağlıklı kalkınmasını ve daha yaşanabilir bir yaşam inşa edilmesini amaçlamaktadır. Gökçeada, uluslararası Sakin şehir ağının bu unvana sahip ilk ve tek adasıdır. Çalışmada; bu unvanın Gökçeada'nın doğal ve kültürel peyzaj özelliklerine etkisi saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, adanın sakin şehir ilan edilme sürecinden itibaren 72 alt ölçüt çerçevesinde yapılan çalışmalar, bir puanlama sistemiyle değerlendirilmiştir. Böylece çeşitli konulara yönelik politikaları içeren 7 ana ölçütün Gökçeada özelinde ne derece uygulanabildiğine yönelik bir skala oluşturulmuştur. "Çevre Politikaları" üst başlığı; yüksek, "Altyapı Politikaları", "Kentsel Yaşam Kalitesi Politikaları", "Tarımsal, Turistik, Esnaf ve Sanatkarlara Dair Politikalar", "Sosyal Uyum" ve "Ortaklık" üst başlıkları; orta, "Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim İçin Planlar" üst başlığı ise düşük değer almıştır. Çalışmada ayrıca Gökçeada'nın yerel değerlerinin sürdürülebilirliğine yönelik öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Sakin Şehir, Sürdürülebilir Kalkınma, Doğal ve Kültürel Peyzaj, Gökçeada, Çanakkale.

¹Bu makalenin yazımında, Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem KAPTAN AYHAN'ın danışmanlığında Erman ÖZDEMİR tarafından hazırlanan "Küreselleşen Dünyada Sakin Şehir Kavramının Doğal ve Kültürel Peyzaja Etkisi: Gökçeada Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır.

ABSTRACT

In the world, with the negative effects of globalization; various problems have arisen in cities and rural areas. The slow city movement was born in 1999 in response to globalization and capitalism. It aims to ensure the healthy development of cities without losing their locality and originality and to build a more livable life. Gökçeada is the first and only island in the cittaslow international network. In this study; the effect of this status on the natural and cultural landscape features of Gökçeada was tried to be determined. For this purpose, works conducted within the framework of 72 sub-criteria since the island was achieved the slow city status were evaluated with a scoring system. Thus, a scale was developed to determine the extent to which 7 main criteria of slow city movement were applied in Gökçeada. "Energy and Environmental Policies"; high value, "Infrastructure Policies", "Quality of Urban Life Policies", "Agricultural, Touristic and Artisan Policies", "Social Cohesion" and "Partnerships"; middle value and "Policies for hospitality, awareness, and training" received low value. In addition, recommendations were made for the sustainability of the local values of Gökçeada.

Key Words: Globalizing, Slow city, Sustainable Deveolpment, Natural and Cultural Landscape, Gökçeada, Çanakkale.

1.GİRİŞ

Küreselleşme, çeşitli bilim dalları ve bakış açıları tarafından farklı şekillerde tanımlanan oldukça geniş bir kavramdır. Ancak tüm tanımlardaki ortak nokta; teknolojik gelişmelerin etkisiyle dünyadaki mekânsal ve toplumsal sınırların ortadan kalktığıdır. Jones'a (2010) göre; küreselleşmeyle beraber toplumun tüm yönlerinin birbirleriyle ilişkileri ve bağlantılı olma durumu artmıştır.

Ortaya çıkan/artan bu ilişkiler ağı üretim ve tüketim mekanizmalarında da büyük değişimlere neden olmuştur. Çiftçi Yeşiltuna, (2016); teknolojik ilerlemenin katkısıyla gelişmiş ülkelerin güçlü ekonomileriyle, geri kalmış ülkelerin yerel ekonomileri arasında üretim ve tüketim bağlantısı kurulduğunu ve küreselleşmenin; yerel ekonomileri, çok uluslu güçlere bağımlı hale getirdiğini ifade etmektedir. Bu durum yerel ekonomilerin ayakta kalabilmek için talebe göre şekillenmesine ve kendi özgün kimliklerini zaman içinde kaybetmesine neden olmuştur/olmaktadır. Küreselleşmenin zorunlu kıldığı bu gelişim çabası, kentsel alanlarda da etkilerini göstermiştir. Kimliksiz yapılaşma, hayatın her alanındaki hız olgusu ve bununla beraber kontrolsüz tüketim anlayışı ve her "moda" olana ulaşma isteği çok ciddi boyutlara varmıştır. Kiper'in (2007) de belirttiği gibi kentlerin pek çoğunda görülen bu değişim ve dönüşümler sonucunda kentler birbirinin kopyası haline gelmiştir. Özdemir'e, (2018) göre de kentlerde fiziksel ve mekânsal olarak görülen bu aynılaşıma kırsal alanlara da sirayet etmiştir.

Temelinde küresel sistemin neden olduğu bu tek tipleşmeye karşı 1989'da İtalya'da başlayan Yavaş Yemek "Slow Food" hareketi (Ekincek, 2014:8), kendisinden sonra gelen Sakin Şehir "Slow City" akımına öncülük etmiştir. Bu hareket 1999 yılında İtalya'da ortaya çıkmıştır ve simgesi yavaş yemek hareketi gibi salyangozdur. Pink (2009), sakin şehirleri homojenleşmiş ve hızlı zamana bir cevap olduğunu; küreselleşme bağlamında farklılıkları ortaya koyan ve yerel yaşam kalitesini artırma arayışında olan bir hareket olarak tanımlamıştır.

Sakin şehir kentsel ve kırsal alanlarda kaybedilen yerellik ve kültürel üretim gücüne, kırılğan sosyal adalet zincirinin eklenmesiyle, bunların insan üzerindeki olumsuz etkisi üzerine bir tartışma yürütmüştür. Sakin şehrin felsefesi temelde bu problemlerin insana ve ekosistemine yansımamasına yönelik bir felsefeyi içerir. Hayatı anlamaya, zamanı doğru kullanmaya ve

sakinliğe dayanmaktadır. Tüm bunların yanında Donat ve Savaş Yavuzçehre'nin (2016) da belirttiği gibi sakin şehir, küreselleşme karşıtı değildir, küreselleşmeyi reddetmemektedir. Ancak küreselleşmeyle beraber oluşan ve özgün değerleri hızla tüketen yaşam şekline ve hayatın her alanında görülen tektipleşmeye karşı bir duruş sergilemektedir.

Sakin Kentlerin oluşturduğu kurumsal yapının resmi adı 'Yaşamın Kolay Olduğu Kentlerin Uluslararası Ağı' olarak geçmektedir ancak 'birlik' (association) statüsündedir ve kısaca Sakin Kentler Birliği (Cittaslow Association) olarak ifade edilmektedir. Birlik, kar amacı gütmeyen bir yapıya sahiptir. Bu birliğe katılmak isteyen belediyelerin 50.000 nüfusun altında ve il/eyalet merkezi olmaması gerekmektedir (Donat ve Savaş Yavuzçehre, 2016). Ayrıca 7 ana ölçüt ve bazıları başvuru sırasında yerine getirilmiş olması gereken 72 alt kriterden (cittaslowturkiye.org) oluşan manifesto da aday yerleşimler tarafından kabul edilmelidir. Sakin şehir manifestosu Mayer ve Knox'un, (2006) da belirttiği gibi sürdürülebilirliğin üç "E" (Environment=Çevre, Economy=Ekonomi, Equity=Eşitlik) kuralıyla ifade edilebilir. Hava ve ışık kirliliklerinin kontrolü, katı atık yönetimi ya da alternatif enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesi vb hedefler, çevre ilkesiyle direkt olarak ilgilidir. Yerel ürünlerin üretiminin artırılması ve yerel parazalar kurulması yönündeki kriterler de ekonomi başlığı altında değerlendirilebilir. Böyle yerel halkın sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan kalkınması da eşitlik ilkesiyle bağdaşmaktadır.

Tüm dünyada sakin şehirler ağı üye sayısı 2019 yılı itibarıyla 30 ülke ve 264 şehirdir (cittaslow.org). Türkiye, bu ağa ilk olarak 2009 yılında Seferihisar ilçesinin başvurusuyla katılmasının ardından bugün itibarıyla 17 ilçeyle sakin şehirler birliğinin aktif üyesidir (cittaslowturkiye.org). Araştırma alanı olarak seçilen Gökçeada ise 2011 yılında sakin şehir ağına katılmıştır. Bu ağda yer alan ilk ve tek ada olma özelliğini halen taşımaktadır.

Bu çalışmada küreselleşme olgusuyla beraber sakin şehir kavramı irdelenmiştir. Gökçeada'nın sakin şehir olma süreciyle beraber başlayan faaliyetler ve bu faaliyetlerin ilerleyen süreçte ne ölçüde devamlılık gösterdiği ve adanın doğal ve kültürel peyzaj özellikleri üzerindeki etkisi, çalışmanın içeriğini oluşturmaktadır. Sakin şehir manifestosunda yer alan 72 alt kriter temelinde değerlendirmeler yapılmış ve 7 ana ölçüt açısından adanın sakin şehir hedeflerine ne ölçüde ulaşabildiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca adanın sürdürülebilir kullanımına yönelik çeşitli öneriler getirilmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

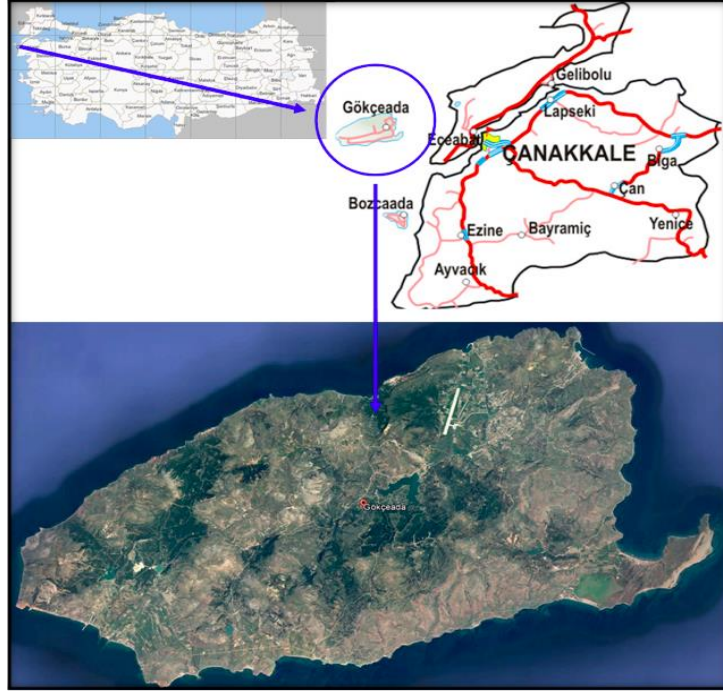
2.1. Materyal

Çalışmanın ana materyali; Çanakkale İli Gökçeada ilçesidir. Ayrıca, çalışma konusu ve alanıyla ilgili yazılı kaynaklar, alana ait çeşitli ölçeklerdeki planlar ve plan raporları, yazılı ve görsel basında Gökçeada'ya ilişkin yayınlanmış haberler de araştırma materyalleri arasındadır. Araştırma konusuyla ilgili adadaki çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler ve çalışma alanında yapılan gözlemler, alınan notlar ve çekilen fotoğraflar da çalışma materyalleri arasında yer almıştır.

2.1.1. Araştırma Alanının Doğal Peyzaj Değerleri

Gökçeada Türkiye'nin en büyük (290 km²) adası olup; Türkiye'nin en batısında, Saros Körfezi'yle, Çanakkale Boğazı'nın arasında, Ege açıklarında yer almaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışma alanının coğrafi konumu

Ada'nın toplamda dokuz tane köyü bulunmakta olup, 5'i Rum Köyü olup 4'ü iskan köyüdür (Şahin, 2015: 285). TÜİK verilerine göre adanın 2019 yılı nüfusu 9440 kişidir. İklim özellikleri olarak Marmara Geçiş İklimi'nin hakim olduğu adada Akdeniz iklimi baskınken, yüksek kesimlerde karasal iklimin etkisi de gözlenebilmektedir. Yaz- kış sert rüzgarlara açık bir konumdadır (Hüryılmaz 2006:17)

Bozbay, (2002: 35) Gökçeada'daki hakim vejetasyonun orman, maki ve garig olduğunu belirtmektedir. Ormanların yüksek kesimlerinde karaçam (*Pinus nigra*), biraz daha aşağı seviyelerde kızılçam (*Pinus brutia*), meşe (*Quercus* sp.) hakim türleri bulunmaktadır. Orman alanlarının haricinde, arazi maki ve garig (fakirleşmiş maki) toplulukları ile kaplıdır veya Akdeniz otsu bitkilerinin seyrek bir şekilde görüldüğü çıplak alanlar şeklindedir (Erinç ve Yücel, 1978: 22). Adada; zeytin (*Olea europaeae*), kocayemiş (*Arbutus unedo*), böğürtlen (*Rubus fruticosus*), geven (*Astragalus* sp.), kekik (*Thymus* sp.), ahlat (*Pyrus elaeagnifolia*) ve ılgın (*Tamarix* sp.), sandal (*Arbutus andrachne*), laden, (*Cistus creticus* ve *Cistus salviifolius*), funda (*Erica manipuliflora*), dikenli ardıç (*Juniperus oxycedrus*), zakkum (*Nerium oleander*), karaçalı (*Paliurus* ssp. *Dasyphylla*), kuşburnu (*Rosa canina*), böğürtlen (*Rubus sanctus*), katırtırnağı (*Spartium junceum*), hayıt (*Vitex agnus-castus*), asma (*Vitis sylvestris*) gibi türlere rastlanmaktadır (Atabay ve Özügül, 2001: 54; Bozbay, 2002: 46). Ayrıca; 2000 yılında Gökçeada'dan toplanan Lamiaceae familyasına ait *Satureja icarica* bitki türünün Türkiye için yeni bir tür olduğu tespit edilmiştir (Tümen, Satıl, Duman ve Başer 2000:211).

Fauna varlığı açısından Gökçeada'daki sulak alanlar oldukça önemlidir. Bu alanlar, birçok tür için beslenme, barınma ve üreme olanağı sağlamaktadır. Sevim'e (2007: 209) göre, Gökçeada, Bozcaada ve Karayer adalarında Şubat 2006-Mart 2007 tarihleri arasında yapılan arazi çalışmalarında 43 familyaya ait toplam 143 kuş türü saptanmıştır. Bu türlerin arasında alacabalıkçıl (*Ardeola ralloides*) ve büyük akbalıkçıl (*Casmerodius albus*) türleri sadece Tuz Gölü'nde gözlenmiştir. Göl geçmişte flamingo (*Phoenicopterus ruber*) için de önemli bir beslenme ve kışlama alanı olmakla beraber göldeki çeşitli antropojen etkiler nedeniyle bu türün artık gözlenmediği belirtilmektedir (Sevim, 2007:213). Gökçeada'da, denizaltı yaşamı açısından da birçok farklı türe ev sahipliği yapmaktadır. Kuzey sahilinde yapılan çalışmalarda 13 sünger türü saptanmıştır (Topaloğlu, 2001: 97). Gökçeada'nın balık türü sayısını; Keskin ve

Ünsal (1998: 299) 59 familyaya ait 76 tür; Keskin (2004: 190) 59 tür; Karakulak, Erk ve Bilgin (2006: 274) 37 familyaya ait 83 tür olarak belirtmişlerdir. Aslan-Cihangir ve Cihangir (2013'ten aktaran Akyol ve Ceylan, 2014:93) ise çalışmalarında sadece 300 m² 'lık alanda ve 5-10 m derinlikte görsel sayımla toplam 337 tür içerisinde 62 tür balık olarak tespit etmişlerdir. Gökçeada'da 1980-2013 yılları arasında yapılan amfibi ve sürüngenleri belirlemeye yönelik çalışmalar sonucunda ise; 17 amfibi ve sürüngen tipi tespit edilmiştir. Bunlardan üç tanesi kurbağa (*Anura*), 3 tanesi kaplumbağa (*Testudinate*), 3 tanesi kertenkele (*Lacertilia*) ve 8 tanesi yılanlar (*Ophidia*) grubuna dahildir (Tok vd., 2014: 127).

Gökçeada'nın tarihine bakıldığında birçok farklı medeniyete ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Bu durum adanın doğal bitki örtüsünün yoğun şekilde tarhip edilmesine ve erozyona maruz kalmasına neden olmuştur. Bu nedenle ada genelinde horizonlaşmış derin bir toprak örtüsü gelişme gösterememiştir (Kapsız, 2004: 98). Cengiz ve diğ., (2009: 27); Gökçeada'nın topraklarının büyük bir bölümünün VII. sınıf olduğunu, işlemeli tarıma uygun olmayan alanların (V, VI, VII ve VIII. Sınıf) işlemeli tarıma uygun (I, II, III ve IV. Sınıf) alanlardan çok fazla olduğunu belirtmişlerdir. Adada; alüvyal ve kolüvyal toprak grubu, kahverengi orman toprakları ve kireçsiz kahverengi toprak grupları bulunmaktadır (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1999: 65). Gökçeada, su varlığı açısından dünyada genelindeki adalara kıyasla oldukça zengindir (Atabay ve Özügül 2001: 54). Adanın en önemli akarsuları; Büyükdere, Ballıdere ve Değirmendere'dir (Kapsız, 2004: 93,94).

2.1.2. Araştırma Alanının Kültürel Peyzaj Değerleri

Tarihi açıdan Gökçeada'daki ilk yerleşimin M.Ö. 3000-2000 arası olduğuna belirtilmektedir (Özözen Kahraman, 2006: 27). Adaya en eski yerleşenlerin Pelasglar (Akalar) olduğu (Özbek, 2008: 60) ve adanın tarih boyunca farklı birçok medeniyete de ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Gökçeada'nın Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılması 22 Eylül 1923'te Lozan Antlaşmasıyla olmuştur (Çapa, 2017: 93). Rum nüfus 1946 yılına kadar ağırlıkta olmuş, 1960 sonrasında ise büyük bölümü Yunanistan'a göç etmiştir. Adanın, 1970'e kadar İmroz olan ismi bu tarihte Gökçeada olarak değiştirilmiştir. Çeşitli nedenlerle adadan ayrılan Rumlar, çeşitli festival, şenlik veya dini günlerde adayı ziyaret etmektedir. Bir bölümü ise emekliliklerini takiben tekrar adaya yerleşmişlerdir (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2012: 11). Rumların adadaki izleri özellikle köylerdeki mimari yapılarda gözlenmektedir (Duran, 2009: 140). Köyler, güvenlik ve verimli arazileri korumak amacıyla tepelere ve iç kesimlere kurulmuştur. Taş evler, Arnavut kaldırımlı sokaklar, kiliseler, çamaşırhaneler, kahve ve çeşitli dükkânların toplandığı meydanlar köylerin mimari dokusunu oluşturmaktadır. Gökçeada'nın geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olduğundan dolayı bir çok yerleşim yerinde ve kırsal alanda bugün büyük ölçüde bakımsız ve harabe durumda olan bağ evleri bulunmaktadır. Ancak bu bağ evleri adanın mekansal kimliği açısından oldukça önemlidir (Gökçeada Kentsel Tasarım Rehberi, 2016: 26). Sahip olduğu doğal ve kültürel peyzaj özellikleri çerçevesinde Gökçeada'nın yaklaşık %54'ü çeşitli statülerde (doğal, arkeolojik, kentsel sit, su altı milli parkı) koruma altındadır.

Ekonomik yapı içinde en önemli sektörler hizmet sektörü ve tarım sektörüdür. Avcı (2008: 86)'ya göre adadaki en önemli tarımsal faaliyet zeytincilik ve tahıl üretimidir. Özellikle adaya özgü *Ladolia* zeytin çeşidi yağ kalitesi ve kendine has aromasıyla ünlüdür (Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, 2015). Konyalı ve diğ. (2004) adaya özgü olan İmroz koyunu, tarımsal ekonomide önemli yer tuttuğunu belirtmektedir. Ada'ya özgü bir diğer özellik ise; "Yabani" olarak tanımlanabilecek koşullarda sürdürülen yetiştiricilik sistemidir. Hem gen kaynağı olarak spesifik bir özelliğe sahip olan hem de korunması gereken tür kapsamında yer alan İmroz Koyunu ve yetiştirme şekli Ada ekonomisi için son derece önemlidir (Konyalı ve diğ., 2004). Avcı (2008: 86), bağcılığın Rum nüfusun yoğun olduğu dönemlerde önemli bir faaliyetken bugün daha kısıtlı olduğunu ifade etmektedir. Gökçeada'da her geçen yıl aratan

turizm faaliyetleri de ada ekonomisi açısından önemlidir. Ekoloji temelli turizm hareketleri ve bağlantılı olarak organik tarım girişimleri devlet tarafından da çeşitli teşviklerle desteklenmektedir.

Ada'da aralarında özel Rum ilkokul, ortaokul ve lisesinin de bulunduğu her kademedeki eğitim kurumu mevcuttur (Gökçeada İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2017). Ayrıca Çanakkale Onsekiz Mart Üniversite'sine bağlı Gökçeada Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu ve Gökçeada Meslek Yüksekokulu da eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir.

2.2.Yöntem

Araştırma yöntemi; sakin şehir kriterlerinin (<http://www.cittaslow.org/content/how-become>) Gökçeada özelinde sayısal olarak değerlendirilmesi temeline dayanmaktadır. Yöntemde Gökçeada'nın sakin şehir kriterleri açısından nasıl bir farklılık ve ilerleme gösterdiğinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu çerçevede, sakin şehir manifestosunda yer alan 72 alt kriterin her biri, o kriterle ilgili ada özelinde yapılmış çalışmalara göre 1-5 değer aralığında puanlanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Alt kriter değerlendirme tablosu

Değerlendirme Ölçütleri	Puan
A: Konuya/soruna yönelik herhangi bir çözüm veya gelişme yok	1
B: Konuya/soruna ilişkin çalışmalar kısıtlı düzeyde	2
C: Konuya/soruna yönelik çalışmalar orta düzeyde	3
D: Konuya/soruna yönelik çalışmalar yüksek düzeyde	4
E: Konuya/soruna yönelik herhangi bir sorun yok / çalışmalar tamamlanmış	5

Ana ölçüt altındaki kriterlere verilen değerler, ölçüt dahilinde toplanıp, puanlandıktan sonra Gökçeada özelinde ne derece sağlanabildiğinin “yüksek”, “orta” ve “düşük” olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflamada ise, alınabilecek en yüksek puan ve en düşük puan sınır olarak değerlendirilip, aritmetik ortalaması alınmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Değer skalası

Sakin Şehir Ana Ölçütleri	Olası En Düşük Puan	Olası En Yüksek Puan	Değer Skalası	
Çevre Politikaları	12	60	12-28	Düşük
			29-45	Orta
			46-	Yüksek
Altyapı Politikaları	9	45	9-21	Düşük
			22-34	Orta
			35-	Yüksek
Kentsel Yaşam Kalitesi Politikaları	17	85	17-39	Düşük
			40-62	Orta
			63-	Yüksek
Tarımsal, Turistik, Esnaf ve Sanatkarlara Dair Politikalar	10	50	10-23	Düşük
			24-37	Orta
			38-	Yüksek
Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim İçin Planlar	10	50	10-23	Düşük
			24-37	Orta
			38-	Yüksek
Sosyal Uyum	11	55	11-25	Düşük
			26-40	Orta
			41-	Yüksek
Ortaklıklar	5	15	5-8	Düşük
			9-12	Orta
			13-	Yüksek

3. BULGULAR

3.1.Çevre Politikaları

Ada'nın doğal yapısı itibariyle bünyesinde bulundurduğu doğal peyzaj özellikleri çevre politikaları ana ölçütü için anahtar rol oynamıştır. Birinci ve ikinci kritere bakıldığında, Ada şu ana kadar zehirli gazlar vb. kirleticiler tarafından tehdit altında bırakılmamıştır. Bu nedenle su kaynakları bakımından zengin olan Ada'nın, zehirli atıklara maruz kalmaması son derece önemlidir. Bununla birlikte belediyenin son dönemde yaptığı çalışmalarla içme suyu hatları yenilenmiş ve halka ulaşan su kalitesi artmıştır. Bu iki kritere bu nedenle 5 puan verilmiştir. Üçüncü kriter ele alındığında; içme suyu Ada'daki göletler, barajlar ve doğru altyapı sistemleri vasıtasıyla kent sakinlerine ulaşmaktadır. Ada su varlığı ve tüketimi açısından rahatlıkla kendine yetebilmekte ve bir sorun yaşamamaktadır. Bu değerlendirilmelerin sonucunda bu kriter 5 puan almıştır. Dördüncü kriter kapsamında Ada'da katı atık ayrıştırma irdelemiştir. Çalışma alanında iki tane katı atık tesisinin bulunması nedeniyle bu kritere 5 puan verilmiştir. Çevre politikalarında Gökçeada'nın en zayıf yönlerinden biri; daha az maliyetle üretimi hedefleyen 5. kriterdir. Belirtilen kriterde konuyla ilgili bir çalışma veya bir gelişme saptanamamıştır ve 1 puan verilmiştir. Ada'da bulunan bir adet atık su arıtma tesisinin varlığı ve tesisin aktif olması sakin şehrin zorunlu olan altıncı kriterine olumlu cevap vermektedir ve bu kriter 5 tam puan almıştır. Yedinci kriter kapsamında kentte kamusal binalar yüksek katlı değildir, buna ek olarak enerji tüketimi konusu göz önünde bulundurulduğunda gereksiz enerji tüketimine ve enerji kaynaklarının kötüye kullanımı saptanamamıştır. Bu sebeple bu kriterde sorunlar büyük ölçüde çözümlenmiştir ve 4 puan verilmiştir. Çevreyle bütünleşik, temiz ve doğal enerjiyi amaçlayan sekizinci kriter kapsamında olumlu kullanım; kamuda yenilebilir enerjiye katkı sağlayan güneş enerjili ışıklandırma sistemi uygulamasıdır. Mutdoğan (2010) yaptığı çalışmada Seferihisar'ın Atatürk Caddesi'ndeki sokak lambalarının güneş enerjili kullanımını tespit etmiştir. Bu olumlu uygulama kapsamında sakin şehrin Türkiye başkenti olan Seferihisar'la, Gökçeada paralellik göstermektedir. Dolayısıyla söz konusu kullanım belirtilen kriterin 5 puan almasını sağlamıştır. Dokuzuncu kritere bakıldığında; Gökçeada'da bir araç yoğunluğu ve buna bağlı olarak da bir trafik gürültüsünden söz edilmemektedir. Ancak aynı kriter görsel algıyı etkileyen kirliliği de kapsamı altına almıştır. Özellikle bu açıdan değerlendirildiğinde Kaleköy ve Tepeköy'de elektrik tellerinin ve direklerinin neden olduğu görsel kirlilik ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bunun yanında; kent merkezinden arka sokaklara doğru gidildikçe çevrenin bakımsızlığı artmaktadır. Doğal peyzajın tamamlayıcısı olan dokuya uygun konstrüksiyonel malzeme kullanımı (kaldırım, yürüyüş yolu, vb.) belirtilen lokasyonlarda kesik kesik ve özensizdir. Ayrıca bu malzeme kullanımı, mimari anlayışa uygun tasarım ve estetik kavramından yoksundur. Bu sebeple bu kriter kapsamında Ada 3 puan almıştır. Onuncu kriterin değerlendirilmesine gelindiğinde; ışık kirliliği, yoğun nüfusa sahip yerleşimlerde özellikle akşam saatlerinde kenti şekilsiz bir ışık yığına dönüştürmekte ve kent sakinlerinde fiziksel yorgunluğa neden olmaktadır. Ada sakinleri yoğun kent ışıklarına, yani yüksek katlı plazaların, büyük reklam panolarının ışık kirliliğine maruz kalmamaktadır. Bu nedenle belirtilen kritere 5 tam puan verilmiştir. On birinci kriterle ilgili olarak toplumsal bir politikadan ziyade bireysel ölçekte yaklaşım söz konusudur ve Ada'da elektriğin hane başına düşen tüketimiyle ilgili net bir bilgilendirme veya çalışma yoktur ve bu kriter 2 puan almıştır. On ikinci kriter türlerin çeşitliliği, sürdürülebilirliği ve ekolojik denge açısından kritiktir. Ada'ya son dönemde organik tarım ve hayvancılık faaliyetleri için devlet tarafından verilen teşvikler, organik ada ilan etme çalışmaları, kaliteli tarım uygulamaları türlerin korunması anlamına gelmektedir. Bu durum biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliğini destekler niteliktedir. Ayrıca birinci ve ikinci kriterlerde belirtilen durumlar biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır ve bu nedenle on ikinci kritere 5 puan verilmiştir.

3.2. Altyapı Politikaları

İkinci ana ölçüt, sakın şehir manifestosunda teknik belediyeciliğin pratiğe yansıdığı ana ölçüttür. Çalışma alanında birinci kriter incelendiğinde; bir sakın şehirde bir lokasyondan başka bir lokasyona bisikletli ulaşımın güvenli ve sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi gerekmektedir. Ancak Ada'da bu gereği sağlayan bisiklet yolu bulunmamaktadır ve bu sebeple bu kriterin puanı 2 olarak belirlenmiştir. İkinci kriterde; Ada'da bir bisiklet yolunun bulunmaması sebebiyle bir karşılaştırma yapılması mümkün olmamıştır ve bu kriter 1 puan almıştır. Üçüncü kriter; kent içinde kullanılan motorsuz araçların yani bisikletlerin park yerleriyle ilgilidir. Otobüs durakları ve diğer kamusal mekanlarda bisiklet park yerinin sınırlı ve yetersiz olduğu görülmektedir. Bu yüzden belirtilen kritere 2 puan verilmiştir. Buna ek olarak dördüncü kriterde; Gökçeada'da özel taşıt kullanımına alternatif eko ulaşım planlaması dahilinde bir girişim tespit edilememiştir. Bu kriter bu nedenle 1 puan almıştır. Bir diğer alt yapı yetersizliğine beşinci kriterde rastlanmaktadır. Kamu kurumlarına girişlerde engelli kullanımına olanak tanıyan tasarım, aynı dikkat ve özenle bina içlerine yansımamaktadır. Bu sebeple Ada engelli bireylere kolaylık sağlayacak uygulamalarda sakın şehir normlarını karşılayamamış ve 3 puan almıştır.

Altıncı kritere gelindiğinde sakın şehir için aile hayatının ve yeni nesillerin önemi görülmektedir. Ada'da komşuluk ilişkileri sıkı bir şekilde devam etmektedir. Aile hayatına ve hamile bireylere pozitif ayrımcılık Ada kültüründe eskiden beri yer almaktadır. Çalışma alanında bu kriterin gereği yerine getirilmekte olup, 5 tam puan almıştır. Diğer bir yandan kent içinde sağlık merkezlerine ulaşım kolay bir şekilde özel halk otobüsleri, taksi ve özel araçlarla yapılabilmektedir. Bu sebeple yedinci kritere de 5 puan verilmiştir. Sekizinci kriter kent dokusunu ve sit alanlarının önemini vurgulayan bir maddedir. Gökçeada kent merkezine motorsuz araçlarla ulaşım ve mal dağıtımı mümkün olsa da aynı durum Dereköy, Kaleköy ve Zeytinliköy gibi kentsel sit alanlarında ve turizm lokasyonlarında sokakların dar, eğimli ve engebeli olması nedeniyle geçerli değildir. Benzer sebeple bazı kafe ve restoranlara yaz aylarında ulaşım da problemler yaşanmaktadır. Yakın zamanda bu probleme yönelik kesin çözümler (bisiklet ve elektrikli taşıt kullanımı) mümkün gözükmediği ve değerlendirme alanı tüm Ada olduğu için söz konusu kritere 1 puan verilmesi uygun bulunmuştur. Dokuzuncu kriter irdelendiğinde; Gökçeada'ya gününbirlik gidiş – geliş ortalama 4 saate yakın bir zaman sürmektedir. Gemi seferleri günde 4 kez yapıldığından dolayı ana karadan Ada'ya gününbirlik ulaşım ilk tercih değildir. Bu sebeple dokuzuncu kritere 3 puan verilmiştir.

3.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Politikaları

Birinci kriter kentin özellikle ekonomik olarak ve kentsel sürdürülebilirlik açısından gücünü ifade etmektedir. Kentin herhangi bir kriz (hava kirliliği, enerji yetersizliği vb) yaşama ihtimaline karşın onu ayakta tutabilecek kentsel planlamaların yapılmış olması gerekmektedir. Bu bazen özel binaların elektrik tüketiminin azaltılmasına ya da evsel kompostların olumlu kullanılmasına teşvik de olabilir. Ada'da kentsel ve kırsal planlamaya yönelik çalışmalar son yıllarda artmıştır. Güney Marmara Kalkınma Ajansı ve Gökçeada Belediyesinin Kentsel Tasarım Rehberi'nde kent sosyolojik ve mimari temeller ekseninde ele alınmış ve öneriler ortaya konulmuştur. Bu, Ada'nın kentsel yaşam politikası, tarımsal faaliyetleri ve çevre politikaları için oldukça olumludur. Kent direnci için kent merkezi ve Gökçeada'nın köylerinde restorasyon çalışmalarına, turizm sirkülasyonu gelişimine ve kaliteli gıda üretimine yönelik çalışmalar mevcuttur. Bunlar ekonomiyi doğrudan etkileyen etmenlerdir ve bu kriter için Ada'ya 4 puan verilmiştir.

İkinci kriter açısından çalışma alanı değerlendirildiğinde; uluslararası çapta sakın şehirlere bakıldığında kamu binalarının (belediye binası, müze vb.) spesifik şekilde tasarlandığı ve kentsel dokuya paralel bir şekilde restore edildiği görülmektedir. Gökçeada'da herhangi bir kamu kurumunun bu hususu sağladığı söylenememektedir. Gökçeada'nın kent merkezi ve

kamu binalarında Ada dokusuyla paralel olmayan yapılaşma tespit edilmiştir. Ayrıca kent peyzajındaki donatı elemanları; levhalar ve sokak mobilyaları nicelik ve nitelik açısından yetersizdir. Bu bağlamda ikinci kriter için Ada'ya 2 puan verilmiştir. Öte yandan üçüncü kriterde verimli bitkiler ve meyve ağaçları kullanılarak yeşil alan oluşumu değerlendirildiğinde bu kriterlere yönelik uygulamalarının yetersiz durumda olduğu gözlenmiştir. Her ne kadar Ada'nın bazı bölümlerinde (Kaleköy) bitkilendirme çalışmaları yapılsa da özellikle kent merkezinde yeşil alanlarda doğru bitkisel tasarım örneklerine rastlanmamaktadır. Aynı durum Eşelek, Şirinköy, Şahinkaya, Uğurlu köyleri için de geçerlidir ve bu yüzden üçüncü kriter 3 puan verilmesi uygun bulunmuştur. Dördüncü kriter ele alındığında; kentte yaşamı zorlaştıran trafik ve ulaşım gibi problemler Ada'nın nüfusuna ve araç yoğunluğuna bakıldığında bir sorun teşkil etmemektedir. Bu sebeple bu kriter 5 tam puan verilmiştir.

Marjinal alanlar; verimli toprak arazileri dışında kalan ve bölgenin ihtiyacına göre şekillendirilmesi gereken toprak parçalarıdır. Ada'da bununla ilgili detaylı bir uygulamaya rastlanmamaktadır. Ancak Gökçeada Tasarım Rehberi'nde ve çalışma alanı Gökçeada olan tezlerde bu alanlarla ilgili öneri ve düşünceler belirtilmiştir. Mevcut durumda genellikle bu alanlar yapılaşmaya açılmaktadır. Beşinci kriter bağlamında Ada'ya yönelik çalışmalarda spesifik bir fikrin varlığı söz konusu değildir. Bu yüzden bu kriter 3 puan verilmiştir.

Altıncı kriter gelindiğinde; teknolojik bir internet merkezinin olmayışı, turistlere ve vatandaşlara yönelik interaktif iletişim ve bilgi akışı sağlayacak bir hizmetin mevcutta bulunmaması önemli problemlerdendir. Kent bu açıdan değerlendirildiğinde 3 puan almıştır. Sakin şehir manifestosunun zorunlu maddelerinden biri olan yedinci kriter çalışma alanı olumlu yanıt vermemektedir. Sürdürülebilir mimarinin sağlanması için bir ekip ve görevlendirilen bir birim bulunmamaktadır ve bu kriter 1 puan verilmiştir. Sekizinci kriter ele alındığında Gökçeada verimli bir internet ağına sahiptir. Bu kriter bağlamında çalışma alanı 5 tam puan almıştır.

Genellikle Ege ve Akdeniz kıyılarında rastlanılan gürültü kirliliği Gökçeada'nın yapısı gereği mevcut değildir. Bir kentin fiziksel estetiğini belirleyen en önemli unsurlardan biri peyzaj elemanlarının doğru kullanımı ve onların estetik anlayışa uygun pratikleme yöntemidir. Ada'nın kent merkezi ve Rum köylerinde yer alan elektrik sistemleri (direkler, kablolar vb.) peyzaj normlarına ters düşen tasarım anlayışıyla, estetikten yoksun, Ada dokusundan uzak, tehlikeli ve fonksiyonel olmayan şekilde yerleştirilmiştir. Aslında bu sistemlerin yeraltına alınması en doğru seçimdir. Ada gürültü yönünden sorun yaşamasa da bu görsel kirliliğin yoğun olması sebebiyle dokuzuncu kriter kapsamında 2 puan almıştır.

Onuncu kriter evden çalışmayı mümkün kılmayı ön plana çıkaran bir maddedir ve Ada'nın çalışma koşullarında bu mümkün olduğundan dolayı belirtilen kriter 5 tam puan almıştır. On birinci ve on üçüncü kriterler değerlendirildiğinde; Ada'da sürdürülebilir kamusal veya bireysel kentsel planlama teşvikiyle yapılmış bir uygulamanın söz konusu olmadığı saptanmıştır. Ancak Gökçeada Belediyesi'nin internet sitesinde bu hususla ilintili fikir ve öneri bölümü olduğu görülmektedir. Bu sebeple on birinci ve on üçüncü kriterlere 2'şer puan verilmiştir. On ikinci kriter kapsamında ise, Ada'da hastane, üniversite, lise gibi kamu binalarının varlığından bahsedilebilir. Fakat sinema salonlarından, spor alanlarından ve kültür hizmet tesislerinden bahsetmek pek mümkün değildir. Bu nedenle çalışma alanının bu kriter kapsamında ortalama bir pozisyonda olduğuna karar verilmiştir ve belirtilen kriter; 3 puan almıştır.

Gökçeada'nın kent merkezinde bulunan yeşil alanlarının verimli bitkilerle değerlendirildiğini tam anlamıyla söylemek mümkün değildir. Ancak nitelikli olmasa da bazı çalışmaların yapıldığı daha önceki manifesto ölçütlerinde bahsedilmiştir ve çalışma alanı on dördüncü kriterden 3 puan almıştır.

On beşinci kriter ele alındığında; Gökçeada'da var olan şirketlerin nitelikli organik tarım yapması, Ada ürünlerinin pazarda yer alabilmesini sağlamıştır. Gökçeada'nın tarıma elverişli toprakları ve su potansiyeli göz önüne alındığında var olan ticari ürünlerin pazarda daha fazla pay sahibi olması beklenmektedir. Sakin şehir manifestosunda yer alan ve yerel ürünlerin değerini ve kullanımını arttırmak amacıyla ürünlerin ticarileşmesini sağlayan pazarlama alanı; Earth Market olarak isimlendirilmiştir. Yani, yavaş yemek hareketinin bütün kazanımının kente ve halka ulaştığı, kent dokusuna uygun tasarlanmış kamusal bir mekan olarak manifestoda yer almıştır. Gökçeada'da gerçekleştirilen Earth Market projesi güncelliğini korumaktadır. Ancak çalışma alanında Earth Market projesi yeterli ölçüde sahiplenilmemiş, proje için kent merkezinde ve Kaleköy'de ayrılan alanın, işlevsellikten ve estetik tasarımdan uzak kaldığı görülmüştür. Bu bağlamda çalışma alanına 3 puan verilmiştir.

Çalışma alanı on altıncı kriter açısından değerlendirildiğinde; on beşinci kriter yaklaşımlarıyla paralellik göstermektedir. Ada'da çeşitli atölyelerin oluşturulması ve bunların korunmasıyla ilgili çalışmalar beklenen düzeyde değildir. Ancak yine Earth Market projesi göz önüne alındığında bu proje için Ada'da belirli noktaların belirlenmesinden dolayı orta düzey bir çalışmanın varlığından söz edilebilir. Bu nedenle on altıncı kritere 3 puan verilmesi uygun bulunmuştur. On yedinci kriter irdelendiğinde; yeşil alanların sayısal olarak beton miktarının ölçülmesi mümkün olmadığı gibi tasarım açısından da belirgin bir ayırt edici özelliği bulunmamaktadır. Bu nedenle bu kritere 3 puan verilmiştir.

3.4. Tarımsal, Turistik, Esnaf ve Sanatkarlara Dair Politikalar

Ada'da agroekolojinin uygulanması ve geliştirilmesiyle beraber şaraptan peynire kadar mümkün olduğunca doğal bir üretim süreciyle birçok ürün elde edilmektedir. Bu da birinci kriter değerlendirildiğinde çalışma alanının 4 puan almasını sağlamaktadır. Bunun yanında, Gökçeada'da gerek yerel ve kültürel etkinliklerin korunması gerekse el yapımı ve etiketli ürünlerin değerinin arttırılması açısından önemli bir yol kat edilmiştir. Rum ve Türk mutfağının ortak paydalarda birleşmesi bunu kolaylaştırmıştır. Bu nedenle ikinci kritere 4 puanın verilmesi uygun bulunmuştur. Üçüncü kriter ele alındığında; GMKA'nın ve Tarım Reform Genel Müdürlüğü'nün Gökçeada Raporu'nda da ifade edildiği üzere çalışma alanında geleneksel iş tekniklerinin ve zanaatlarının tespit edildiği belirtilmiştir. Ancak Ada'yla ilgili yapılan araştırmalarda bununla ilgili özellikli ve sürdürülebilirlik amaçlı bir çalışmaya veya projeye rastlanmamıştır. Bu sebeple bu sakın şehir kriteri kapsamında çalışma alanına 3 puan verilmiştir.

Kırsal alanın değerini arttırmaya yönelik dördüncü kriterde ise; Gökçeada Belediyesi Ada içinde ulaşımı sağlayacak özel halk otobüsü bulundurmaktadır. Aydıncık, Uğurlu, Merkez, Kaleköy, Kuzu Limanı gibi lokasyonlara hafta içi ve hafta sonu, yaz ve kış ayları sıklığı değişmek üzere ulaşım sağlanmaktadır. Ayrıca Gökçeada Belediyesi, sorumluluk alanı dışında olmasına rağmen kent merkezi dışındaki köy sakinlerine de çöp toplama hizmeti vermektedir. Turistlere ve köy sakinlerine yönelik bu hizmet anlayışı da son derece önemlidir. Bu bağlamda çalışma alanında problemlerin büyük ölçüde çözümlendiği görülmüştür ve söz konusu kritere 4 puan verilmiştir. Okul kantinlerinde, kamu kurumlarında ve bireysel kullanımlarda organik üretimli ürün kullanımının zorunlu olmadığı görülmektedir. Beşinci ve altıncı kriterin içeriğine yönelik bu durum inisiyatife bırakılmıştır ve kriterin gerekliliğini karşılamamaktadır. Fakat diğer bir taraftan Yavaş Yemek Gökçeada Convivium ve ÇOMÜ Gökçeada Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Gastronomi Bölümü iş birliğiyle yapılan, beslenme ve tat eğitimleri ilkokullarda verilmiştir ve söz konusu kriterlere bu nedenle 3'er puan verilmiştir. Yedinci kritere gelindiğinde; Aslan ve Güneş (2016) çalışmalarında sakın şehir olan Taraklı'nın yerel ve kültürel değerler bakımından 12.yy'da başlayan ve giderek önem kazanan durumunu vurgulamışlardır. Ancak Taraklı'da İpekyolu'nun seneler içinde kaybolmasıyla birlikte yerel sanatlara ve zanaatkarlara talep azalmış, kentin ekonomik gücü zayıflamıştır. Gökçeada ise; Ada

kültürü ve sakin şehir temelli yazılan kitaplar, tanıtıcı broşürler, yerel zanaatların belirlenmesi ve yapılan etkinlikler (Earth Market açılışı, tat eğitimleri vb) yerel kültürün korunmasına ve değerinin artırılmasına katkı vermiştir. Bu özellikler göz önüne alındığında yedinci kriter 4 puan almıştır. Sekizinci kriter değerlendirildiğinde çalışma alanına turistik talepler son yıllarda artmıştır. Kent merkezi, Yeni bademli, Kaleköy, Dereköy, Zeytinliköy gibi destinasyonlara butik oteller açılmaktadır ve Ada'nın yatak kapasitesi artmaktadır. Bunun yanında pansiyon hizmeti veren ve evlerini kiralayan ev sahipleriyle birlikte Yıldız Koyu'nda bulunan çadır kampı da Ada ziyaretçilerinin konaklayabileceği bir alan haline gelmiştir. Bu nedenle çalışma alanına 4 puan verilmesi uygun görülmüştür.

GDO kullanımını Ada'da asgari koşullara indirilmiştir, fakat yasaklanmamıştır. Bununla ilişkili olarak Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Gökçeada'yı "organik ada" ilan etme çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı Gökçeada İlçe Müdürlüğü'nde yapılan sözlü görüşmelerde Ada üzerinde üretilen her ürünün doğal ve organik olmasıyla ilgili çalışmaların devam edeceği aktarılmıştır. Ada'da GDO'nun tam olarak kullanılmadığı ifade edilemese de (münferit GDO kullanımına rastlandığı belirtilmektedir) probleme yönelik çalışmaların büyük ölçüde tamamlanmak üzere olduğu saptanmıştır ve dokuzuncu kriter 4 puan verilmiştir.

Gökçeada Belediyesi'nin yönetim kararları incelendiğinde son yıllarda alınan imar kararlarının ağırlıkla arazilerin turizme ve yapılaşmaya açılmasına yönelik olduğu görülmektedir. Bu kararlarda tarım için kullanılmış alanlarla ilgili imar planlarını etkileyecek spesifik bir fikir hazırlığı ya da örneği tespit edilmemiştir. Bu sebeple manifestodaki onuncu madde 2 puan almıştır.

3.5. Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitimler İçin Planlar

Birinci kriter ele alındığında; bir sakin şehirde zorunlu olan kriterlerden biri iyi karşılamadır. Kente gelen ziyaretçilerin Ada'ya varış noktası olan Kuzu Limanı'nda herhangi bir hizmet masası, sakin şehir levhası, sakin şehir ağına bağlı bir görevli bulunmamaktadır. Bu belirtilen esaslar Gökçeada'nın sakin şehir unvanıyla ulusal ve uluslararası alanda tanıtımı, dolayısıyla turistik hareketleri için önemlidir. Bu eksikler nedeniyle iyi bir karşılamadan söz etmek mümkün değildir ve bu kriter 1 puan verilmiştir. Sakin şehir pratiğinde 2013 yılına kadar sık bir şekilde yapılan farkındalık eğitimlerinin (Tat ve beslenme eğitimleri, halkı yavaş yemek ve sakin şehir hakkında bilinçlendirmek için kitap ve broşür dağıtımı, ulusal veya uluslararası sakin şehir toplantıları vb.) sözü edilen yıldan sonra yapıma sıklığında azalma tespit edilmiştir. Bu yüzden çalışma alanına ikinci kriter bağlamında 3 puan verilmiştir. Öte yandan çalışma alanında yavaş güzergah bulunmamaktadır. Bununla ilgili bir çalışma da plan dahilinde yoktur. Sakin şehir kapsamında üçüncü kriter 1 puan almıştır. Önemli yönetsel kararların verilmesi için tavandan tabana oluşması gereken aktif kitle hareketi sistemi de Gökçeada konumu ve demografik yapısı temelinde bakıldığında eksiklik olarak görülmektedir. Sakin şehrin sosyal demokratik anlayışını baz alan dördüncü kriter bağlamında Ada'ya 3 puan verilmiştir. İkinci kriterle benzer bir yön taşıyan beşinci kriter değerlendirildiğinde; esnafa ve halka yapılan farkındalık eğitimlerinde azalan sıklık, eğitimciler ve yöneticiler bazında da geçerlidir ve söz konusu kriter 2 puan verilmiştir. Diğer bir taraftan Gökçeada'da sağlık eğitimlerine yönelik çalışmalar 2 puan verilmesi uygun bulunmuştur. Yine ikinci ve beşinci kriterde olduğu gibi, halka sakin şehirle ilgili kalıcı bilgiler verilmesi, sürdürülebilir ve planlı sıklıkta devam etmemiştir. Bu yüzden yedinci kriter 3 puan verilmiştir. Buna ek olarak devlet kurumlarında sakin şehir hareketiyle ilgilenen ayrı bir ofis veya sakin şehir hareketini kolektif bir çalışmayla yönetecek eğitimli kişi sayısı az sayıdadır. Bunun yanı sıra bu hareketi destekleyen dernek veya sivil toplum kuruluşu bulunmamaktadır. Söz konusu sekizinci kriter bu sebeple 1 puan verilmiştir. Dokuzuncu kriter değerlendirildiğinde ise; Ada'da sakin şehir kampanyalarının desteklenmesi sakin şehir temelinden çok "organik ada" çalışması dahilinde

uygulanmaktadır. Yani bu çalışma Ada için gerekli olan kampanyaları (sürdürülebilir kalkınma, turizmin geliştirilmesi vb.) dolaylı yoldan yerine getirmektedir ve 3 puan verilmiştir. Öte yandan problemlerden biri de; sakin şehir logosuna belediyenin internet sitesinde veya antetli kağıtlar üzerinde rastlanmayışıdır ve son kritere bu nedenle 1 puan verilmiştir.

3.6. Sosyal Uyum

Rum ve Türk vatandaşların birlikte yaşadığı Gökçeada'da birinci ve ikinci kriterler birlikte düşünüldüğünde geçmiş yıllara göre daha pozitif ve daha yapıcı politikaların benimsendiği görülmektedir ve bu iki kritere 4 puan verilmiştir. Ancak toplumda farklılıklar ele alındığında Gökçeada'da engellilerin entegrasyonu ile ilgili sorunlar vardır. Kamu kurum ve kuruluşlarında, kentsel tasarımda ve sosyal yaşamda engellilere yönelik çeşitli kolaylaştırıcı mekanizmalara gereken hassasiyetin gösterilmediği saptanmıştır. Bu sebeple üçüncü kritere 2 puan verilmiştir.

Gökçeada Belediyesi yeni doğan çocukların ailelerine yardımda (doğum paketi) bulunmaktadır ve çalışma alanı dördüncü kriterden 4 puan almıştır. Buna ek olarak; genç neslin istihdamı için iyi niyetli girişimler olsa da (turizm hareketleri, tarım hareketleri ve buna bağlı olarak iş sahası), yıllık ölçekte bakıldığında sürdürülebilir iş kolunun bulunmaması ve desteklenememesi Ada'nın olumsuz yönleri arasındadır. Bu yüzden beşinci kritere 2 puan verilmesi uygun görülmüştür. Altıncı kriter bağlamında Ada'da belirgin bir yoksulluktan bahsedilemez, fakat refah için var olan potansiyelin (turizm ve tarım faaliyetleri) de yeteri kadar efektif kullanılmadığı ortadadır. Bu yüzden altıncı kritere 3 puan verilmiştir. Bir önceki ana ölçütün 8. kriterinde ifade edildiği gibi Gökçeada'da sivil toplum kuruluşu bulunmamaktadır. Bu yüzden yedinci kriter kapsamında çalışma alanı 1 puan almıştır. Birinci ve ikinci kriterlerde bahsedildiği üzere Ada'da Rum ve Türk vatandaşların sorunsuz yaşamaları sekizinci kriter ele alındığında 4 puan almasını sağlamıştır. Dokuzuncu kriter kapsamında gençlerin ağırlıklı olarak faaliyet gösterdiği gençlik merkezinin mevcutta var olmaması Ada'da belirlenen zayıf konumlardan biridir ve belirtilen kriter 2 puan almıştır.

Gökçeada'da politikaya katılımı ile ilgili bir yönelim saptanamamıştır. Politikadan bağımsız bir yerellik söz konusu olmadığından onuncu kriter değerlendirildiğinde bu kriterin 2 puan almasına karar verilmiştir. Bunun yanında Gökçeada'da belediyenin kamusal bir konut yatırımı mevcutta uygulanmaktadır ve on birinci kritere bu nedenle 4 puan verilmiştir.

3.7. Ortaklıklar

Gökçeada'da yavaş yemek aktiviteleri ve kampanyaları için daha önceden belediyenin hazırladığı hizmet bülteni, hayata geçirilen Earth Market projesi, ÇOMÜ Meslek Yüksekokulu'nun çalışmaları, özellikle yavaş yemek perspektifinde yaptığı konferanslar önemli bir yer teşkil etmiştir ve birinci kriterin gereği büyük ölçüde yerine getirilmiştir. Bu sebeple bu kriter değerlendirme kapsamında 4 puan almıştır. Ancak sakin şehir hareketinin yayılması, gelişmesi, daha iyi anlaşılıp uygulanabilmesi için organik olarak bir kurumla ortak bir imaj çalışması yapılmadığı görülmüştür. Buna rağmen Gökçeada'nın "organik ada" ilanı çalışmalarıyla, sakin şehrin yavaş yemek eksenindeki kriterleri örtüşmektedir. Böylelikle ikinci kritere 3 puan verilmesi uygun bulunmuştur.

Sakin şehrin eşleştirme projelerini desteklemek, geliştirmek olan ülkelerde sakin şehir ve yavaş yemek felsefelerinin yayılmasını da sağlayacak gelişmeler için işbirliği oluşturmak yönünden bakıldığında son yıllarda uluslararası bir iş birliği, ziyaret ve kampanya söz konusu değildir. Pajo ve Uğurlu (2015) yaptıkları çalışmada sakin şehir hareketinin özellikle gelecek nesillere sağlıklı ve doğru bir şekilde aktarılması için çocuklara yönelik yavaş yemek aktivitelerinin artması gerektiğini vurgulamışlardır. Gökçeada için bu durumun da gerçekleştiği söylenememektedir ve bu yüzden üçüncü kritere 2 puan verilmiştir.

Yapılan tüm değerlendirmeler sonucunda 7 ana ölçütün içerdikleri alt kriterler çerçevesinde Gökçeada’da ne ölçüde uygulanabildikleri ortaya konmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Ana Ölçütler Uygulanma Yeterlilik Durumu

Sakin Şehir Ana Ölçütleri	Değerlendirme Toplam Puanı	Uygulanma Yeterlilik Durumu
Çevre Politikaları	50	Yüksek
Alt Yapı	23	Orta
Kentsel Yaşam Kalitesi	53	Orta
Tarımsal, Turistik, Esnaf ve Sanatkarlara Dair	35	Orta
Misafirperverlik, Farkındalıkve Eğitim için Planlar	20	Düşük
Sosyal Uyum	32	Orta
Ortaklıklar	9	Orta

4. DEĞERLENDİRME

Geleceğini koruma altına almak ve sürdürülebilir kentlerde yaşamak her bireyin hakkıdır. Sakin şehir hareketi kendi felsefesi ve kriterleriyle bunu bir yaşam sistemi ve üretim metodu haline getirmiştir. Yedi ana ölçüt ve 72 kriter kentsel ve kırsal alanlarda doğru planlamalar yapmak için manifesto niteliğindedir.

Gökçeada’nın bu manifesto kapsamında güçlü yönleri olduğu kadar, zayıf ve mutlak geliştirilmesi gereken yönleri de bulunmaktadır. Çalışma alanı perspektifinde sakin şehrin en güçlü olduğu ana ölçüt “Çevre Politikaları”, en zayıf olduğu ana ölçüt ise; “Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim İçin Planlar”dır.

Gökçeada’da evsel ve endüstriyel kompostlamanın mutlaka değerlendirilmesi, buna yönelik girişimler ve politikalar geliştirilmelidir. Çalışma alanı eko ulaşım, bisiklet yollarına ve kullanımına uygun bir hat ve iklime sahip olmasına rağmen gerekli çalışmalar yapılmamıştır. Kısa zamanda uygun rota çizilip, güvenli bir ulaşım olanak verilmelidir. Duraklarda ve kamusal mekanlarda (belediye binası çevresi, devlet hastanesi bahçesi vb.) bisiklet park yerleri kent dokusuna uygun bir şekilde tasarlanmalı ve sayısı artırılmalıdır.

Kamusal alanlara ulaşımlarda ve kent mimarisini oluşturan çevresel tasarımlarda sağlıklı bireylerin bu alanlara ulaşım kadar, engelli bireylerin bu alanları kullanımı için de daha doğru planlamalar ve tasarımlar yapılmalıdır. Kent içinde engelli bireylerin her kamusal destinasyona erişebilir olması sağlanmalıdır. Belirli noktalara sesli uyarıcılar ve yönlendiriciler koymak da kalıcı bir çözüm olarak sunulabilir. Bununla birlikte tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimi için gerekli mimari çözümler uygulanmalıdır. Yine kamu binalarında söz konusu bireyler için asansör veya rampa uygulamaları pratiğe geçirilmelidir.

Kentsel sit alanlarına ve doğal sit alanlarına özellikle araştırma bulgularında belirtilen destinasyonlara (Kaleköy, Dereköy vb.) ulaşım zor ve engebeli olduğu için bu noktalara kalıcı bir çözüm getirmek oldukça maliyetli olmaktadır. Bu noktada hem kentsel doku hem de çözüme yönelik elektrik enerjisi kullanımı iyi hesaplanmalıdır. Belli bir noktaya konumlandırılan yürüyen merdivenler ve taşıma liftleri restoranlarla oteller için iyi bir çözüm olabilir. Ayrıca elektrikli ve minimal araçların kullanımı hava kirliliği yaratmamak için çözümler arasında yer almalıdır.

Bir kentin yaşam kalitesini ve yaşanabilirliğini arttıran en belirgin etmen kentin planlama politikalarıdır. Bu aşamada çalışma alanında önemli eksiklikler mevcuttur. Özellikle turizm sirkülasyonu perspektifinde Ada’nın en değerli özellikleri doğal ve kültürel dokusudur. Adanın sahip olduğu bu değerlerin sürdürülebilir kullanımı için bilimsel temelli ve konunun

uzmanlarınca hazırlanmış bir yol haritası oluşturulması gerekmektedir. Hem planlama hem de tasarım ölçeğinde öncelikli hedef koruma-kullanım dengesinin gözetilmesi olmalıdır. Yapılaşmaya yönelik tüm kararlarda; adanın ekonomik gücünü ve direncini sağlayan gelir ayağının tarımsal faaliyetler olduğu dikkate alınmalıdır.

Özellikle ilçe merkezinde doğru bitkisel tasarımlar yapılması, kentsel peyzaja önemli katkı sağlayacaktır. Ek olarak ilçe merkezi ve köylerde bireysel bahçelerde de adaya özgü ve uyumlu türlerin kullanılması yönünde bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

Gastronomi Gökçeada için son derece önemlidir. Ulusal ve uluslararası tanıtımlarda adanın bu özelliği sahin şehir unvanıyla paralel olarak mutlaka kullanılmalı ve geliştirilmelidir. Yerel ürünlerin ticarileşmesine yönelik yerel ve ulusal çapta mutlaka reklam çalışmaları yapılmalıdır. Küreselleşmenin doğurduğu sonuç olan benzer marka kullanımı ve aynı niteliksiz tüketim kültürünün önüne ancak bu şekilde geçilebilecektir. Dolayısıyla bu; sosyal adaleti, kırsal üretimin değerini ve böylece Gökçeada'nın ekonomik direncini artırır. Aksi halde yaygın tüketim algısı her zaman daha önde olacak ve yerel ürünlerin üretimi için yeni sahaların açılması mümkün olmayacaktır.

Gökçeada organik tarım üretimi açısından pilot bölgedir. Bugüne kadar kamu kurumlarının, mevcut Ada yönetiminin ve özel şirketlerin "organik ada" bünyesinde yaptığı çalışmalar olumlu şekilde sürmektedir. Devlet tarafından verilen teşviklerin artarak sürmesi ve mevcut politikalarda da ısrarın devam etmesi gereklidir. Ancak üreticilerin, esnafın ve Gökçeada sakinlerinin, sakin şehirin tarım politikaları hakkında daha sık bilgilendirilmesi mutlaka sağlanmalıdır ve üreticilerin ürünlerinde münferit GDO kullanımı, kriterlerde belirtildiği üzere engellenmelidir. Ada için sakin şehir gibi uluslararası çok kıymetli bir unvan varken tarım faaliyetlerinin söz konusu unvana dayandırılması etkiyi artıracaktır. Ayrıca, tarımsal ve hayvansal ürünlerin üretimine yönelik teşvik uygulamaları aynı ölçüde bu ürünlerin ada içinde tüketimi için de geçerli olmalıdır. Gökçeada etiketli yerel ürünlerin ada esnafınca kullanılması yönünde bilinç oluşturulmalıdır. Coşar (2014) Seferihisar bağlamında yaptığı çalışmada turizm sirkülasyonunun Seferihisar'da yoğunlaşmasıyla ticari kaygının giderek yükseldiğini ve yerellik vurgusunun da bir tür endüstrileşmeye yol açtığını belirtmiştir. Gökçeada'da böyle bir olumsuz dönüşümün yaşanmaması için gereken önlemler alınmalıdır.

Çalışma alanının özel konumu ve özellikleri nedeniyle turizm faaliyetleri önemli bir ekonomik unsurdur. Adanın çeşitli turizm türlerine uygunluğuna yönelik bilimsel çalışmalar yapılmalı ve sakin şehir unvanını da içine alan tanıtım faaliyetleri yürütülmelidir. Doğru turizm planlaması, kırsal kalkınma ve beraberinde özgün değerlerin korunması yönünde oldukça önemlidir.

Bir sakin kentin öncelik alması ve uygulaması gereken pratiklerden biri iyi bir karşılamadır. Araştırma bulgularında belirtildiği üzere kamu kurum ve kuruluşlarında ya da Kuzu Limanı'nda bir hizmet masası veya bir görevli yoktur. Söz konusu durumun Kuzu Limanı'nda, kent merkezinde veya turizm destinasyonu olan Rum köylerinde mutlaka uygulanması gerekmektedir.

Ada bütününde ilgili kurumlar ve yerel yönetimlerin işbirliğiyle, çağın önemli sağlık sorunlarına yönelik bilinçlendirme ve eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca çeşitli alanlarda sivil toplum örgütlerinin kurulması yönünde çalışmaları yapılmalıdır. Bu konular, sakin şehir politikalarının sosyal ve katılımcı anlayışı içerisinde yer almaktadır. Bu durum aynı zamanda bir kriz anında yerel yönetimle ortak hareket etmeyi de kolaylaştıracaktır.

Engellilerin yaşama entegrasyonu bu bireylerin ada ekonomisine katkı vermelerini sağlayacaktır. Sakin şehir kriterlerinde yer alan erişebilirlik ilkesi Gökçeada özelinde de gözetilmelidir. Tarımsal faaliyetleri de içine alacak agro turizm uygulamalarıyla adanın turizm

sezonunun yılın daha geniş bir zamanına yayılması sağlanabilecektir. Bu; genç nüfusun adada istihdamı açısından da önemlidir. Ayrıca kıyı alanlarındaki turizm baskısının azaltılması amacıyla ada bütününde “yavaş rotalar” oluşturulmalıdır.

Sakin şehir hareketinin oluşmasına öncülük eden yavaş yemek hareketi başta belediye olmak üzere kamu kurum ve kuruluşları tarafından mutlaka desteklenmeli ve yaygın bir uygulama haline getirilmelidir. Çerçi (2013) çalışmasında; Seferihisar sakinlerine, sakin şehirle ilgili kalıcı bilgilerin verildiğini ifade etmiş ve halkın bu konuda farkındalığının yüksek olduğunu belirtmiştir. Gökçeada’da ise son yıllarda bu durumun tam aksi görülmesi de, yeterli ölçüde olmadığı saptanmıştır.

5. SONUÇ

Küreselleşmeyle beraber tüm dünyayı etkisi altına alan ve giderek artan hızlı tüketim alışkanlıkları ve tektipleşme gibi negatif etkilere tepki olarak ortaya çıkan sakin şehir ve yavaş yemek hareketi, henüz yerelliğini ve özgünlüğü muhafaza eden yerleşimler için sürdürülebilir politikalar içermektedir.

Gökçeada çok özel ada ekolojisine ve kültürel peyzaj değerlerine sahiptir. Sakin şehir başvuru süreci öncesi ve devamında yapılan çeşitli çalışmalar adanın özgün değerlerinin korunması ve geleceğe aktarılması konusunda oldukça önemlidir. Ancak bu çalışmada; sakin şehir manifestosunda yer alan kriterlerin sağlanması yönünde daha önce gerçekleştirilen faaliyetlerin ciddi oranda azaldığı sonucuna varılmıştır. Ada için bir süredir yerel-merkezi yönetimler ve ilgili kurumların da işbirliğiyle tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi ve adanın organik tarım konusunda marka haline gelmesi yönünde çeşitli projeler geliştirilmektedir. Buna paralel olarak ada etiketli ürünlerin pazar payının artırılması için özel girişimler de mevcuttur. Bu gelişmeler, adanın ekonomisi ve tarımı için ümit vericidir. Ancak yukarıda bahsedilen tarımsal gelişmeleri ve turizm sektörünü destekleyebilecek ve ek olarak adanın sürdürülebilir kullanımını sağlayacak pek çok politika sakin şehir manifestosunda mevcuttur. Bu sebeple; eğer merkezi ve yerel yönetimler sakin şehir manifestosunda belirtilen kente ve kırsala yönelik politikaları hayata geçirebilirlerse Gökçeada, doğal ve kültürel peyzaj değerlerini koruyarak yaşam kalitesi son derece yüksek bir yerleşim haline gelecektir.

KAYNAKLAR

- AKYOL, O. ve CEYLAN, T., (2014), Gökçeada Balıkçılığı, Bayram Öztürk ve Yüksel Pazarkaya (ed.) *Gökçeada Doğa ve Kültür Varlıkları*. Cem Yayınevi, İstanbul.
- ASLAN, E., ve GÜNEŞ, S.G., (2016), Sakin Şehirler için Sürdürülebilir Turizmin Önemi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3 (3), 1-17.
- ATABAY, S. ve ÖZÜGÜL, M.D., (2001), Gökçeada Örneği Özelinde Ekolojik Temelli Mekan Organizasyonu. *Ulusal Ege Adaları 2001 Toplantısı*, 48-58.
- AVCI, N., (2008), Gökçeada Organik Tarım ve Organik Ada, *Çanakkale İli Değerleri Sempozyumları*, 26-27 Ağustos 2008, Çanakkale, 85-89.
- BOZBAY G.A., (2002). *Gökçeada Örneğinde Ekolojik Planlama Çerçevesinde Peyzaj Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- CENGİZ, T., ÖZCAN H., BAYTEKİN, H., ALTINOLUK, Ü., KELKİT, A., ÖZKÖK F., AKBULUT C., KAPTAN AYHAN, Ç., (2009). Gökçeada Arazi Kullanım Planlaması. TUBITAK Projesi, Çanakkale.
- CITTASLOW TÜRKİYE, (2018), <https://cittaslowturkiye.org/>
- CITTASLOW, (2019), http://www.cittaslow.org/sites/default/files/content/page/files/246/cittaslow_list_november_2019.pdf
- COŞAR, Y., (2014). Yavaş Şehir Olgusunun Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25 (2), 226-240.
- ÇAPA, M., (2017), Lozan Antlaşması'ndan sonra (1923-1928) İmroz (Gökçeada) ve Bozcaada'da Türk Egemenliğinin Yeniden Kurulması: Adalar Hakkında Bir Rapor. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 11(22), 91-108.
- ÇERÇİ, A., (2013). *Destinasyon Markalama ve Yavaş Şehir Seferihisar'ın Destinasyon ve Markalama İmajı*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- ÇİFTÇİ YEŞİLTUNA, D., (2016), *Küreselleşme ve Kırsal Dönüşüm, Komşu Mahalleden "Butik Site" ye Sandalye Marketten "Slow Food"a*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- DONAT, O., ve SAVAŞ YAVUZÇEHRE P., (2016), Sakin Kent (Cittaslow) Üyeliğinin Kamusal Mekânlara Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35: 115- 126.
- DURAN, E., (2009), *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Korunması: Gökçeada Örneği*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- EKİNCEK, S., (2014), *Sakin Şehir (Cittaslow) Yöneticilerinin Sakin Şehir Hareketine ve Sürdürülebilirliğe Yönelik Değerlendirmeleri*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi.
- ERİNÇ S. ve YÜCEL T., (1978), *Ege Denizi-Türkiye ile Komşu Ege Adaları*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- GÖKÇEADA İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ, (2017), <https://gokceada.meb.gov.tr/>
- GÖKÇEADA KENTSEL TASARIM REHBERİ, (2016). Atelye 70 Planners & Architects.
- GÜNEY MARMARA KALKINMA AJANSI, (2012). Bozcaada ve Gökçeada Değerlendirme Raporu. Çanakkale.

- HÜRYILMAZ, H., (2006). *Kuzey Doğu Ege Denizi'nin Rüzgarlı Bahçesi: Gökçeada*, Gökçeada Belediyesi Yayınları, Çanakkale.
- HÜRYILMAZ, H., (2007), Gökçeada -Yenibademli Höyük: 5000 Yıllık Bir Yerleşmede Sosyal Yaşam. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 85-97.
- JONES, A., (2010), *Globalization: Key Thinkers*, Polity Press, UK, ISBN:978-0-7456-4321-2
- KAPSIZ, A., (2004), *Gökçeada'da Fiziki Coğrafya Araştırmaları*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi.
- KARAKULAK, F.S., ERK, H. ve BİLGİN, B., (2006), Length-Weight Relationships for 47 Coastal Fish Species From the Northern Aegean Se, Turkey. *Journal of Applied Ichthyology*, 22 (4), 274-278.
- KESKİN, Ç. ve ÜNSAL, N., (1998), The Fish Fauna of Gökçeada Island, NE Aegean Sea, Turkey. *Italian Journal of Zoology*, 65, 299-302.
- KESKİN, Ç., (2004), Composition of Species and Biomass of Coastal Fish Around Gökçeada Island (NE Aegean Sea), *Journal of the BlackSea/Mediterranean Environment*, 10 (3), 187-200.
- KİPER, P., (2007), "Küreselleşme Sürecinde Değişen Kentler Yitirilen Değerler" Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine, İmge Yayınevi, Ankara.
- KONYALI, A., DAŞ, G., SAVAŞ, T. ve YURTMAN, İ.Y., (2004), Gökçeada'da İmroz Koyunu Yetiştiriciliği: Organik Hayvancılık İçin Potansiyel, *I. Uluslararası Organik Hayvansal Üretim ve Gıda Güvenliği Kongresi*.
- KÖY HİZMETLERİ ÇANAKKALE İL MÜDÜRLÜĞÜ, (1999), Çanakkale İli Arazi Varlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları İl Rapor No: 17, Ankara.
- MAYER, H. and KNOX, P.L., (2006), Slow Cities: Sustainable Places in a Fast World, *Journal of Urban Affairs*, 28(4), 321-334.
- MUTDOĞAN, S., (2010), Seferihisar Örneğinde Sakin Şehir Hareketi, *1st International GreenAge Symposium*, 1-10
- ÖZBEK, Ç., (2008), Antik Çağda Gökçeada. *Çanakkale İl Değerleri Sempozyumu*, 59-68.
- ÖZDEMİR, E. (2018), *Küreselleşen Dünyada Sakin Şehir Kavramının Doğal ve Kültürel Peyzaja Etkisi: Gökçeada*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- ÖZÖZEN KAHRAMAN, S., (2006), Geçmişten Günümüze Gökçeada'da Yerleşmelerin dağılışında etkili Olan Faktörler. *Coğrafya Dergisi*, 14, 25-42.
- PAJO A., ve UĞURLU K., (2015), Cittaslow Kentleri İçin Slow Food Çalışmalarının Önemi. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 5 (6), 65-73.
- PINK, S., (2009), Urban Social Movements and Small Places-Slow Cities as Sites of Activism, *City*, 13(4), 451-465.
- SEVİM, İ., (2007), *Çanakkale Adaları Kuş Popülasyonları ve Habitat İlişkileri Üzerine Gözlemler*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- ŞAHİN, Ç., (2015), *AB Bölgesel Politikası Adalar ve Gökçeada*, Beta Yayınları, İstanbul.
- TARIM REFORMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, (2015). Gökçeada Master Planının Amacına Uygun Olarak Hayatıyet Bulması ve İcraate Geçebilmesi İçin Tarım ve Agroturizm Potansiyellerinin İncelenmesi, Hedeflerin Önündeki Problemler ve Tıkanıkların Tespiti, Çözümler ve Gelişme Eksenli Programının Belirlenmesi. Gökçeada Raporu.

- TOK, C.V., ÖZKAN, B., GÜRKAN, M., (2014). Gökçeada'nın Karasal Omurgalıları. *Gökçeada Doğal ve Kültür Varlıkları*. Cem Yayınevi, İstanbul. 127-155.
- TOPALOĞLU, B., (2001), Gökçeada Kuzey Sahili Sünger Faunası Üzerine Bir Ön Çalışma. *Ulusal Ege Adaları 2001 Toplantısı* , 97-102
- TUİK, (2019), 2019 Yılı Gökçeada Nüfus Verileri, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> (Erişim Tarihi: 25.04.2020)
- SATIL, F., DUMAN H. ve BAŞER, K.H.C., (2000), Two New Records for Turkey: Satureja icarica P.H. Davis, Satureja pilosa Velen. *Turkish Journal of Botany*, 24 (3), 211-214.